

ženjem pesmi ni v skladu. V sliki o golobih je kot ozadje izostalo „nebo“, zaradi česar manjka zveza s prvo kitico; prav tako je ostala neizražena zveza med mrtvo in živo naravo, ko večerna zarja svoj „blesk“ daje samo vodi, ne pa perotim golobov. S prenosom glavnega stavka „dovolj si trpelo“ v prislavno določilo je važna pesnikova izpoved močno zbledela, njen pravi in končni smisel (da bo nova sreča obenem *spet novo trpljenje*) pa sploh ni prišel do izraza; tudi abstraktno „hrepenenje“ v zaključku pesmi učinkuje manj izrazito ko „srce“ v izvorniku. Posebno dalekosežne so izpremembe, ki se ne tičejo samo posameznih mest, ampak jih je v svoji notranji strukturi doživela pesem kot celota, zlasti v prvi kitici. Dočim so osebki, torej nosilci misli in občutja, v tej kitici pri Župančiču „zarja“ in „zvezde“ in je pesnikov lastni „jaz“ v obliki odvisnika docela postavljen v ozadje, je v prevodu ta „jaz“ stopil na prvo mesto, temu sledi „kupola“, od zvezd samih, ki so v izvorniku najvažnejša in osrednja predstava (saj gre za sliko večera!), pa je ostal samo še abstrakten „krog“.

Vidimo torej, da izpremembe v prevodu, čeprav na prvi pogled samo stilističnega značaja, posegajo v resnici globoko v miselni ustroj pesmi in s tem v njeno zgradbo samo ter so tako kljub navidezni malopomembnosti vzrok, da manjka prevodu notranje strnjnosti, enotnosti in ubranosti. Kako vse drugače je strnjena misel v izvorniku (če si ga po vsem tem še enkrat pokličemo v spomin), v kako enotni in ubrani liniji poteka! Prva kitica: večerna zarja, v njej zvezde, pod zvezdami kot obris zemlje mračna kupola na obzorju — slika večera, prikazana na daljnem in tihem ozadju vesoljstva. Druga kitica: sredi te daljne in tihe panorame nenadoma dih bližine, utrip življenja in nemira — dvojica golobov in kot žarišče, v katerega se končno steka vse, hrepenenje pesnikovega srca. Kakor pa sta si obe kitici v nasprotju med seboj kot daljina in bližina, kot mrtva in živa narava, tako tudi vsaka zase zopet predstavlja kontrast: prva med lučjo in senco, med nebom in zemljo, druga med poletom življenjske radosti in trpljenjem — vendar v obeh slučajih tako, da pozitivna sestavina prevladuje in je melodija, na katero je pesem ubrana, svetla in kipeča navzgor: kot lok zvezd, kot blesk peroti, kot hrepenenje po sreči. Tako gre pesnikova misel (pač podzavedno brez dvoma, le slepi jasnovidnosti umetniške intuicije sledeča) čudovito urejeno, smotrno in zakonito: iz makrokozma v mikrokozem, od zunaj navznotraj, od najdaljnjšega k vedno bližjemu, spajajoča v ubranost vsa nasprotja, dokler se naposled ne ustavi v pesniku samem . . .

Iskali smo navidezni zunanosti, odkrilo se nam je znatno več: pesem kot svet v malem, s tako elementarno zakonitostjo v sebi, kakor da je odtis vesoljstva. Za ugotovitev te zakonitosti, te žive notranje rasti, ki se dá miselno le težko dojeti, smo v primerjanju s prevodom našli trdno in zanesljivo oporo. Pokazalo pa nam je to primerjanje še nekaj: da je za resnično doživetje umetnine treba poglobitve, treba več pozornosti in ljubezni, ko je tihi in nevsiljivi lepoti lirske pesmi navadno izkazujemo.

Janko Glaser.

FRANCE BEVK: DEDIČ. Izdala in založila knjižna zadruga „Goriška Matica“. 1933. Natisnila Tipografia Consorziale. Trieste. Str. 84. Ovitek in vinjete narisal Milko Bambič.

„Najbolj me je zanimala uganka človeške duše in zapletkov usode, kot si jih more izmisliti le življenje“, pravi Potočnik-Bevk (str. 7). S tem nista poudarjeni obe glavni prvini zgolj te povesti, temveč skoraj vsega Bevkovega

pripovedništva: utapljanje v človeško dušo in v zapletke usode, ali krajše — značaj in slučaj. Da, tudi slučaj, čeprav ga mnogi neradi vidijo v leposlovni umetnosti. Bevk, ki rad zatrjuje, da oblikuje življenje, ni tako slep, da bi v življenju ne videl slučajev usode, zunanjih, od nas precej neodvisnih okolnosti, ki človeku vsilijo neko pot in smer in se igrajo z njegovo prosto voljo, kakor bi jih zanimalo, kako se ta volja ob njih raziskri, v kakšnih odsevih se zasvetlika značaj. Ta radovednost je tudi ena izmed glavnih vzmeti vsake pripovedne umetnosti. Tesno, prepričevalno spajanje obeh prvin je brez dvoma obenem preizkusni kamen za umetnost. Bevk je v tem spajanju tako spreten, da bi mu skoraj ne bilo treba zvrčati umetniške odgovornosti na življenje in bi jo lahko z mirno vestjo vzel na svoja pleča. Bolj govorniška podoba se zdi tudi njegova skromnost glede oblike: „Še zdaleč nisem mogel posneti Toninega živega, preprostega pripovedovanja“ (str. 6). V resnici je pripovedovanje zelo živo in tudi čar preprostosti nikakor ni zabrisan, razen morda v kakšnem prebevkovskem dušeslovnem izražanju preproste služkinje, kakor: „Tiste ure se mi je iz trme in zaslepljenosti duša strdila v kamen (str. 40) ali: „Črtila sem ga s tistim drobnim srdom, ki pronica do kosti (str. 41). Dovolimo vendar umetniku, da se njegovi stvori tu in tam preveč navzamejo njegove govorice, saj je nazorna in lepa.

„Dedič“ je zgodba o kmetiškem dekletu iz divje gorske samote, ki oblikuje sebi podobne ljudi, trde do krutosti, zapletene do zagonetnosti, z nepreračunljivimi vrlinami in hibami, ki se v ozkem krogu tarejo kakor sproščene sile v gorskem kotlu hrumečega vrtinca. Odločna, fantovska Robarjeva Tona „kliče moža“. Omreži jo hlapec Anže, ki bi se rad priženil na kmetijo v nadi, da bo Tona dedinja. Štrene mu zmeša postrgavček Blaže, ki se v poznih letih rodi Robarju. Anže po več burnih prizorih nadležnega dediča zaduši. Robar osumi hčer umora. Ona se zvija v silnih mukah med očetom in hlapcem in hlina nosečnost, ki pa postane iz laži resnica. Ko oče izve, kdo mu je umoril dediča, ubije na poti v vas nasilnega Anžeta in se izroči pravici; ta pa ga oprosti. Tona povije sina, spočetega z morilcem v ljubezni, ki je bila bolj podobna sovraštvu. Zapusti dom in otroka in se kot dekla pokori v svetu za svojo krivdo.

Ta Tona ima v Bevkovih delih nekaj sorodnic, ne vrstnice. Svet „Vedomca“ se širi in pogloblja. Umetniško zanimanje je osredotočeno na podrobno, vsestransko osvetljevanje pekla na kmetih, kjer si je hlapčeva zločinska požrešnost osvojila domačo hčer in preži nato na ves dom. Takega zimovanja v globokem snegu, ko se ljudje ne morejo ganiti ne med seboj ne v svet in je med njimi vse skrajno napeto za medsebojni pokolj, ni v nobenem slovstvu. Dogodki par dni se popisujejo skoro od ure do ure, včasih od minute do minute, tu in tam se celó zazdi, da bi jih bilo treba popisovati od sekunde do sekunde ali še podrobneje. Niti se tako strnejo, da je mahoma vse silno važno in se snov ugneta v oblike, ki pokajo od notranje nasičenosti. Pisatelj je popolnoma v svojem elementu, ki ga oblikuje z dovršeno spretnostjo in z vidnim užitkom. To je močna slovstvena hrana, namenjena trdnim želodcem. Pisatelj blesti kot ubiralec pretresljivih strun in oblikovalec najtemnejših človeških grozot.

*

Povest je izšla med knjigami „Goriške Matice“ za leto 1934. Obenem je izšel pester in bogat „Koledar Goriške Matice za leto 1934.“ z jedrnato po-

vestjo Toneta Čemažarja „*Stari Primož*“ o tragičnem koncu kmetskega očanca iz goriških gor. Knjižni dar obsega še tri knjige: Martina Seljaka „*Ljubi moj domek*“, Nandeta Vrbanjaka „*Prirodni pojavi in človeški izumi*“, dr. Josipa Potrate „*Zdravje iz rastlin*“. Neobvezni sta knjigi: Damirja Feigla „*Čarovnik brez dovoljenja*“ in Franca Bevka „*Veliki Tomaž*“. A. Budal.

IVAN S. TURGENJEV: PLEMIŠKO GNEZDO. Roman. Iz ruščine prevedel Jože Arko. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1933. Str. 224.

Petdesetletnica smrti mojstra ruske novele I. S. Turgenjeva je prinesla slovenski literaturi poleg nekaterih člankov v revijah in listih prevoda dveh korenito turgenjevljevskih spisov, ki lahko v naši prevodni književnosti nadomestita vse njegovo, delno že zastarelo delo: „*Lovčeve zapiske*“ in „*Plemiško gnezdo*“. (Ostala bi nam še želja po novem, dobrem prevodu vseh njegovih pesmi v prozi tudi tistih, ki so jih odkrili šele pred leti.) V „*Plemiškem gnezdu*“, ki ga celó marksistično literarni zgodovinar Sakuljin imenuje „biser njegovega stvarjanja“, je zajete toliko ruske duševnosti, da spis ni obledel niti sedaj, ko potomci Lavreckega odmirajo na tujem ali pa na razvalinah „plemiških gnezd“, v brezoblični masi vernikov novega sveta, utrjujejo svoje kolhoze in sanjarijo o svetovnem prevratu.

Lavreckij je mutatis mutandis na zahodu tisti prosvetljen, humanitarno usmerjen, demokratičen meščan, ki se lovi med razpaljenimi skrajnostmi sodobnosti in išče poti med resnico in snom. V nekem smislu živi svet „*Plemiškega gnezda*“ tudi med nami, in njegovi liki nam niso neumljivi. Opaja nas apolinski mir Turgenjevljevih stvariteljskih prividov, mir, ki ga današnja doba zanikuje kakor ljubezen, katere ne more utešiti.

Prevajalec je opremil prevod z daljšim uvodom, ki je po svojem slogu in po snovni obdelavi eden izmed vzornih primerov, kako se pišejo uvodi k lepi prozi. Sam prevod je plod intimnega vživetja v stil in pripovedno tehniko Turgenjeva; podan že z rahlo jezikovno patino originala, v vsem skrbno izdelan, s spoštovanjem do Turgenjeva blagoslovljen. B. B.

GLEDALIŠKI PREGLED

DRAMA. Splošna gospodarska kriza ni razrvala le našega socialnega življenja, ampak je pričela vedno bolj občutno razkrajati tudi naše kulturno ustvarjanje. Slovenskemu narodnemu gledališču v Ljubljani, ki se že nekaj let bori z gmotnimi težkočami, je ob začetku letošnje gledališke sezone nenadoma grozil gospodarski polom. Različna razmišljanja po časopisih, obsežna anketa z izjavami raznih odgovornih političnih mož in kulturnih delavcev v februarški številki „*Ljubljanskega Zvona*“, premnogi nasveti in predlogi so sicer povoljno odjeknili v javnosti in gledališču tudi gmotno nekoliko odpomogli, toda kriza s tem še nikakor ni odstranjena niti popolnoma rešena. Gledališka uprava je zasnovala in tudi izvedla svoj povsem enostranski načrt o poljudnejšem repertoarju, namenjenem zlasti širšim plastem gledališkega občinstva, priredila mnogo ljudskih predstav z izredno nizkimi cenami, objavljala stalna reklamna poročila in vabila, toda uspeh je bil vendarle gmotno neznamen in kulturno nezadovoljiv.